

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Трубизька водогосподарська ландшафтно-технічна система» здобувача ступеня доктора філософії

Мізіної Софії Костянтинівни

за спеціальністю 103 Науки про Землю
галузі знань 10 Природничі науки

Публічна презентація проведена на кафедрі географії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
5 вересня 2023 року, протокол №13

1. Актуальність теми дослідження. Однією з головних умов розвитку економіки України є підвищення рентабельності і конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, створення високорозвинених агропромислових комплексів для забезпечення населення продуктами харчування, а промисловість сировиною. Нині складно вирощувати сільськогосподарські культури без проведення меліоративних заходів, оскільки значна частина території України (75 %) знаходиться у зоні недостатнього вологозабезпечення, ще 15 % – у зоні надмірного зволоження. Ефективність проведення меліоративних заходів залежить від технічного стану наявних зрошувальних та осушувальних мереж. Однак скорочення капіталовкладень суттєво впливає на зниження ефективності використання меліоративних систем, що призводить до погіршення їх стану. Більшість гідротехнічних споруд вичерпали свій ресурс і знаходяться у незадовільному стані. Нині площа зрошувальних земель становить 600 тис. га з наявних майже 2,2 млн га. Осушувальні системи характеризується замуленням відвідних каналів, результатом чого є підтоплення територій, які заросли різнотрав'ям і чагарниками. Під впливом надмірної антропогенізації у 50–60-х роках ХХ ст. натуральні ландшафтні комплекси басейну річки Трубіж були трансформовані в антропогенні. Натуральне річище Трубіжу випрямлене, поглиблене та перебудоване у магістральний канал, а заплава перетворена в осушувальну мережу. У результаті чого відбулася зміна водного, температурного та повітряного режимів і природних біоценозів.

Побудова Трубизької водогосподарської ландшафтно-технічної системи зумовила розвиток антропогенних мікроосередкових процесів, що призвело до трансформації ландшафтних комплексів. Неналежний нагляд за функціонуванням меліоративної системи спричинило утворення негативних мікроосередкових процесів та розширення їх меж до регіонального масштабу, що є передумовою екологічної кризи. Спорудження цієї системи призвело до трансформації натурального ландшафту в антропогенний, що перебудувало рух речовинно-енерго-інформаційних потоків як усередині меліоративної системи, так і від системи у бік суміжних ландшафтних комплексів. Усе разом вимагає вирішення низки проблем, серед яких:

- 1) детальніші дослідження проблем меліорації на регіональному рівні;
- 2) розробка ефективних заходів щодо оптимізації меліоративної мережі та реконструкції гідротехнічних споруд;

3) екологічне обґрунтування проведення сучасних меліоративних заходів. Вирішення цих проблем зробить можливим інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва і покращення екологічної ситуації на меліорованих землях, зокрема і Трубизької водогосподарської ландшафтно-технічної системи.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано як складова науково-дослідної теми кафедри фізичної географії природничо-географічного факультету Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Регіональне антропогенне ландшафтознавство: теорія і практика» (2017–2021 рр.) та є частиною загальноуніверситетської наукової теми «Збереження навколишнього середовища (довкілля) та сталий розвиток» (протокол № 3 від 09.11.99). Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 2 від 20.09.2020 р.).

3. Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що *вперше*: обґрунтовано суть поняття «водогосподарська ландшафтно-технічна система»; досліджено просторово-часові особливості та виділено етапи формування Трубизької водогосподарської ландшафтно-технічної системи; розроблено картосхеми: сучасного стану геокомпонентів і ландшафтних комплексів району дослідження, землекористування, парадинамічної антропогенної ландшафтно-технічної системи «Трубизька водогосподарська ландшафтно-технічна система – прилегле Лісополе», негативних водогосподарських мікроосередків, природно-заповідного фонду, оптимізаційних заходів. Удосконалено: теоретико-методологічні аспекти дослідження водогосподарських ландшафтно-технічних систем; напрями раціонального використання та поліпшення стану Трубизької водогосподарської ландшафтно-технічної системи. Подальшого розвитку набули: концепція водогосподарських ландшафтно-технічних систем; методичні підходи дослідження водогосподарських ландшафтно-технічних систем.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає у можливості застосування опрацьованих теоретичних підходів дослідження водогосподарських ландшафтно-технічних систем в інших регіонах України. Дослідження дали змогу виявити сучасний стан Трубизької водогосподарської ландшафтно-технічної системи та розробити напрями її реконструкції та охорони у майбутньому.

Розроблені картосхеми, таблиці, напрями оптимізації водогосподарських ландшафтно-технічних систем, використовуються Університетом Григорія Сковороди в Переяславі, Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського, Сумським державним педагогічним університетом імені А. С. Макаренка, IT Step School, Кременчуцькою гімназією №20.

5. Використання результатів роботи. Результати дослідження впроваджено в освітній процес на природничо-географічному факультеті Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського при викладанні дисциплін «Антропогенне ландшафтознавство», «Управління природоохоронною діяльністю». На кафедрі географії, екології і

методики навчання Університету Григорія Сковороди в Переяславі при викладанні дисциплін «Ландшафтознавство» та «Географія України». На кафедрі загальної та регіональної географії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка при викладанні дисциплін «Гідрологія» та «Фізична географія України». В IT Step School у процесі здійснення освітньої діяльності при викладанні географії у 8 та 11 класах. У Кременчуцькій гімназії №20 у процесі здійснення освітньої діяльності при викладанні географії у 8 класах.

6. Особиста участь автора. Дисертаційна робота є результатом власних польових досліджень здобувача. Автором проаналізовані літературні, статистичні, картографічні й електронні джерела інформації з теми дослідження, матеріали самостійних польових ландшафтознавчих досліджень упродовж 2019 – 2022 років, фондові матеріали різних установ про сучасний стан Трубізької водогосподарської ландшафтно-технічної системи та створені наявні у роботі картосхеми.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі географії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Науковий керівник* – доктор географічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України *Денисик Григорій Іванович*.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Мізіної Софії Костянтинівни є результатом самостійних досліджень, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації. За темою дисертації опубліковано 17 наукових праць загальним обсягом 5,3 д.а., з них: одна закордонна стаття (ISSN), дві мають індексацію Web of Science, 4 статті, рекомендованих ВАК України як фахові, дві з них – категорія «Б», 10 тез.

8. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. **Мізіна С. К.** Сучасний стан та несприятливі процеси Трубізької водогосподарської ландшафтно-технічної системи. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. 2022. №2 (Вип. 53). С. 137 – 145. (Index Copernicus, категорія «Б»)

2. **Мізіна С. К.** Теоретико-методологічні засади дослідження водогосподарських ландшафтно-технічних систем. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки.* 2021. Т. 26. Вип. 1(38). С. 43–54. (Index Copernicus, категорія «Б»)

3. **Мізіна С. К.** Просторово-часовий аналіз господарського освоєння ландшафту річища Трубіжу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія.* 2019. Вип. 31 (3–4). С. 61–67. (Index Copernicus)

4. **Мізіна С. К.** Господарське освоєння природи і ландшафтів басейну річки Трубіж. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного*

університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. 2019. Вип. 31, № 1–2. Вінниця, 2019. С. 81–87.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

5. **Mizina S. K.**, 2022. Current state of nature and landscapes in Trubizh river basin (Ukraine). *Problems of geography*. № 1–2. S. 129–140. (ISSN)

6. **Denysyk H. I., Mizina S. K.**, 2022. Trubizh water management paradynamic landscape-technical system. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. Вип. 56. С. 198–208. (Emerging Web of Science). (Особистий внесок автора: Автором було обґрунтовано структуру антропогенних парадинамічних зв'язків у складній природно-господарській структурі «Трубизька водогосподарська ландшафтно-технічна система – прилегле Лісополе»).

7. **Denysyk H. I., Mizina S. K.**, 2021. Regional reclamation landscape technical systems: current status and rational use. *Journ. Geol. Geograph. Geoecology*, 30(3), 420–428. doi: 10.15421/112138. (Emerging Web of Science). (Особистий внесок автора: Автором було обґрунтовано проблеми сучасного стану можливостей реконструкції та раціонального використання регіональних меліоративних ландшафтно-технічних систем).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. **Мізіна С. К.** Вплив воєнних дій на об'єкти природно-заповідного фонду басейну р. Трубіж. *Географічна наука та освіта: перспективи й інновації : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції*. Переяслав, 19–20 жовтня 2021. С. 81–84.

9. **Мізіна С. К.** Вплив меліорації на природні ландшафтні комплекси басейну річки Трубіж. *Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення : матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (з Міжнародною участю)*. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 3–4 жовтня 2019 р. С. 162–164.

10. **Мізіна С. К.** Вплив меліоративних заходів на водний баланс басейну річки Трубіж. *Четверті Сумські наукові географічні читання : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції*. Суми, 11–13 жовтня 2019 р. С. 49–51.

11. **Мізіна С. К.** Вплив меліорації на флористичне різноманіття заплави Трубіжу. *Регіон – 2020: суспільно-географічні аспекти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна. 2–3 квітня 2020 р. С. 173–174.

12. **Мізіна С. К.** Своєрідність гідрогеологічних умов басейну річки Трубіж. *Регіон – 2020: стратегія оптимального розвитку : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 8 – 9 жовтня 2020. С. 145–146.

13. **Мізіна С. К.** Своєрідність флористичного різноманіття басейну річки Трубіж. *П'яті Сумські наукові географічні читання : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції*. Суми, 9–11 жовтня 2020 р. С. 184–186.

14. **Мізіна С. К.** Трубизька регіональна осушувально-зволожувальна ландшафтно-технічна система. *Географічна наука та освіта: перспективи й*

інновації : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Переяслав, 20–21 травня 2021. С. 98–100.

15. Мізіна С. К. Парадинамічні зв'язки Трубізької водогосподарської ландшафтно-технічної системи. *Розвиток антропогенного ландшафтознавства у ХХІ сторіччі* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю). Вінниця, 26–27 травня 2021. С. 53–55.

16. Мізіна С. К. Конструктивно-географічне значення дослідження водогосподарських ландшафтно-технічних систем. *Шості Сумські наукові географічні читання* : збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції. Суми, 15–17 жовтня 2021 р. С. 36–40.

17. Мізіна С. К. Сукцесійні зміни рослинних угруповань у процесі розвитку Трубізької водогосподарської ландшафтно-технічної системи. *Актуальні проблеми дослідження довкілля* : Матеріали Х Міжнародної наукової конференції. Суми, 25–26 травня 2023 р. С. 102–105.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Мізіної С.К. «Трубізька водогосподарська ландшафтно-технічна система» за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44, а також напряму досліджень освітньо-наукової програми Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського зі спеціальності 103 Науки про Землю, галузі знань 10 Природничі науки.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Трубізька водогосподарська ландшафтно-технічна система», подану Мізіною Софією Костянтинівною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуючий публічної презентації:
доктор географічних наук, професор

Володимир ВОЛОВИК

